

بسم الله الرحمن الرحيم

نقش زن در تحکیم بنیان خانواده در اندیشه‌های قرآنی امام خامنه‌ای

حمیده رستمی^۱

چکیده

خانواده بنیادی ترین نهاد در جامعه انسانی است که وظیفه تربیت و سازندگی افراد و انسان-ها را برعهده دارد. زنان با نقش همسری و مادری که در خانواده دارند نقش محوری در تحکیم خانواده و تربیت نسل را دارا هستند، از این رو دشمن تمام تلاش خود را صرف تغییر فرهنگ زنان کرده تا زنان را از ایفای نقش خود در هدایت اعضای خانواده باز دارد و در صدد فروپاشی بنیان خانواده است. پس لازم است زنان با آگاهی از نقش‌های ایجابی و سلبی خود به تحکیم بنیان خانواده کمک کنند این از ضروری‌ترین مسائلی است که باید به آن پرداخته شود. با توجه به اندیشه‌ی قرآنی امام خامنه‌ای (دام ضله) مبنی بر نقش زن در تحکیم بنیان خانواده لازم شد که مبانی ایشان را با بهره‌گیری از آیات و روایات به روش توصیفی _ تحلیلی درباره نقش زن در تحکیم خانواده در نقش‌های ایجابی شامل قوامیت پذیری مرد، عفت ورزی، تقوای پیشگی، صبرپیشگی مهرورزی و نقش‌های سلبی شامل دوری از خیانت، عدم تبرج در مقابل نامحرم، دوری از تجمل گرایی، عدم سرپیچی از شوهر، دوری از بی بند و باری بررسی گردیده است. که زن قادر است با ایفای درست و به جای هر کدام موجبات استحکام خانواده را فراهم کند.

واژگان کلیدی: زن، خانواده، تحکیم خانواده، امام خامنه‌ای.

^۱ طلبه سطح دو حوزه علمیه حضرت زینب کبری (سلام الله علیها) رفسنجان.

مقدمه

خانواده اصلی‌ترین رکن جامعه و بستر فرهنگ‌های گوناگون و زمینه ساز خوشبختی و یا بدبختی انسان‌ها و امت‌ها است و از این رو اسلام که برنامه سعادت و تکامل بشر است عنایت ویژه‌ای به سلامت، رشد و پویایی این نهاد سرنوشت ساز دارد. پیامبر اکرم آغاز هر سازندگی را از خانواده می‌داند.

خانواده نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن شکل می‌گیرد و با تولید مثل توسعه می‌یابد. اگر سهم مرد و زن را در زندگی مورد توجه قرار دهیم خواهیم یافت که سهم زن به عنوان همسر و مادر در شکل‌گیری و تحکیم خانواده بیش از مرد است. پس لازم است نقش زن در تحکیم بنیان خانواده مورد بررسی قرار گیرد، از طرفی یکی مهمترین صاحب نظران در این عرصه مقام معظم رهبری (مد ظله) می‌باشند که لازم است آرا و اندیشه قرآنی ایشان در این زمینه مورد بررسی قرار بگیرد. پس محقق نقش زن در تحکیم خانواده را بر اساس اندیشه قرآنی امام خامنه‌ای مورد بررسی قرار می‌دهد.

ضرورت از انجام تحقیق این است که با توجه به آمار روز افزون طلاق و فروپاشی خانواده‌ها که طبق آمار ثبت و احوال کشور در چهار ماهه نخست سال ۱۴۰۲، شصت و پنج هزار و سیصد و پنجاه و چهار طلاق روی داده است با بررسی علل و عوامل آن میتوان گفت کمرنگ شدن مسائل اعتقادی در زندگی، پوشش‌های نامناسب در اجتماع و خانواده‌ها، عادی سازی روابط نامشروع و ارتباط با نامحرم حاکی از آن است که زنان نقش خود را به نحو احسن انجام نداده‌اند.

با توجه به بررسی‌های انجام شده نقش‌های زن را در دو بخش ایجابی و سلبی مد نظر گرفته شده است.

با این عنوان کتاب و مقاله‌ای یافت نشد اما موضوعاتی مشابه وجود داشت از جمله:

۱. نقش زن در استحکام خانواده کمال ویسی، هادی طارودی، سمیع بلاغی و احسان پورشمس، هفتمین همایش علمی پژوهشی علوم تربیتی روانشناسی و آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی ایران. هدف از آن بررسی جایگاه زن در اسلام و فضای اخلاقی وی و تاثیری که بر خانواده

و جامعه است و به صورت تفکیکی به بررسی نقش و وظایف زن در زمینه همسری و مادری می-پردازد.

۲. نقش زن در استحکام خانواده اسلامی، سلیمان توجلو، رقیه بهادر، مقاله پژوهشی دو فصلنامه علمی تخصصی پژوهش های اسلامی جنسیت و خانواده. با هدف تاثیر زن در استحکام خانواده و با عنوان های نقش های همسری و مادری زن هر کدام به طور جداگانه پرداخته شده است.

۳. روش های افزایش استحکام خانواده با تاکید بر بیانات رهبری، مرضیه قنبری، دو فصلنامه علمی تخصصی. با هدف توجه به بیانات امام خامنه ای به روش هایی برای استحکام خانواده در قالب چند مورد پرداخته شده است.

در این تحقیق به صورت تفکیکی به نقش های وجوبی و سلبی زن برای تحکیم هر چه بیشتر خانواده پرداخته شده است.

۱. مفهوم شناسی

۱،۱_ تحکیم

تحکیم به معنای استوار کردن و کسی را در کاری یا امری حاکم گردانیدن (عمید، ۱۳۸۲، ج ۱، ص ۳۷۸)، استوار کردن محکم ساختن (معین، ۱۳۶۱، ج ۱، ص ۱۰۴۱).

۲،۱_ خانواده

خانواده در لغت به معنای خاندان دودمان تبار اهل بیت و اهل خانه است (ستوده، ۱۳۷۷، ج ۱، ص ۱۰۷۸) خانواده در اصطلاح عبارت است از اهل خانه، اهل البیت. مجموعه افرادی دارای پیوند سببی یا نسبی که در زیر یک سقف زندگی می‌کنند و نیز خویشاوندان خاندان و تیره (معین، ۱۳۸۱، ج ۱، ص ۴۷۸).

۳،۱_ تحکیم خانواده

تحکیم خانواده فراگیری اصل اعتدال میان همگان، حاکمیت اخلاق و حفظ حقوق همه اعضاست اگر هدف از برقراری زوج و تشکیل خانواده به تعبیر قرآن بر اساس آیه ۲۱ سوره روم: «من آیاته ان خلقکم من انفسکم» به سکونت رسیدن اعضاست، لازم است که همه رفتارها و تعاملات در راستای تحقق این هدف باشد و منظور از تحکیم به کمال رساندن همین سکونت است که با کمترین ظلم و تحقیر حتی یک عضو در خانواده سازگار نیست.

رهبر معظم انقلاب اسلامی نیز بارها در سخنان خود بر اهمیت و تقدس خانواده تاکید کرده و از جمله می‌فرماید: خانواده کلمه طیبه است که طیبه هم خاصیتش این است که وقتی یک جایی به وجود می‌آید مرتب از خود برکت و نیکی می‌تراود (بانکی پور فرد، ۱۳۹۳، ج ۱، ص ۱۱۰).

ایشان درباره ضرورت تحکیم بنیان خانواده و آثار آن نیز می‌فرماید: هر کشوری که در آن بنیان خانواده مستحکم باشد بسیاری از مشکلات اخلاقی و معنوی به برکت خانواده سالم و مستحکم بر طرف می‌شود یا اصلاً به وجود نمی‌آید.

تحکیم جامعه به میزان استحکام خانواده‌هاست و هرگونه زلزله یا سستی در جامعه به

ناپایداری کانون خانواده وابسته است. اگر جامعه بخواهد به امنیت برسد باید خانواده را درست تاسیس کند چرا که جامعه را خانواده اصیل شکل می دهد (جوادی آملی، ۱۳۹۸، ج ۱۷، ص ۷۶).

۲. نقش های ایجابی زن در تحکیم خانواده در اندیشه قرآنی امام خامنه ای

۱،۲- حفظ قوامیت مرد

قوام بودن به معنای مدیریت بر معنای حکمت و مصلحت است برای تدبیر بهتر خانواده و تکلیفی است که بر دوش مرد نهاده شده است تا زن و فرزندان خود را در حمایت و حفاظت خود به شکلی شایسته سرپرستی کند و منشا خدمات بسیار بزرگی به اجتماع انسانی گردد. خانواده هم به عنوان یک اجتماع کوچک نیاز به سرپرست و مدیر دارد که در قرآن کریم بر آن تاکید شده است: «الرجال قوامون على النساء بما فضل الله بعضهم على بعض» (سوره نساء، آیه ۳۴) مردان به خاطر ویژگی هایی که خداوند به آنها داده قیّم و سرپرست زنانند که به سرپرستی و مدیریت مردان در خانواده و تدبیر امور زنان و نیاز و تامین نیازهای آنان اشاره می کند. رهبر انقلاب نیز با اشاره به این آیه می فرماید: «الرجال قوامون على النساء» یعنی سرپرستی امور خانواده به عهده مرد است همچنین ایشان می فرماید: اسلام مرد را قوام و زن را ریحان می داند مرد را مدیر و تکیه گاه زن و زن را عامل آرامش معرفی می کند.

ضرورت مدیریت در اجتماع کوچک خانواده بر کسی پوشیده نیست اسلام سرپرستی خانواده را بر عهده مرد گذاشته و او را در عرصه خانوادگی قوام قرار داده است در عین حال مسئولیت مدیریت داخلی کانون خانواده را به زن سپرده است (یوسفیان، ۱۳۸۹، ج ۱، ص ۹ تا ۸).

موفقیت مرد در مدیریت خانواده تا حد زیادی به معاونت و همکاری زن وابسته است مرد قوام و سرپرست خانواده است زن و فرزندان را از نظر مالی فکری و بدنی حمایت و حفاظت می کند زن نیز در این مسئولیت معاون و همکار مرد است، زن به همسرش کمک می کند تا مسئولیت های اجتماعی اش بهتر انجام دهد.

آنها سرد شده و ممکن است کار به جدایی برسد. بنابراین زن و مرد باید یاد بگیرند که با احترام به یکدیگر کانون خانواده را گرم نگه دارند از مهمترین عواملی که باعث تحکیم رابطه‌های زوجین می‌شود احترام گذاشتن و دریافت احترام متقابل است وقتی زنی در طول زندگی مشترک با همسرش به او احترام می‌گذارد و این احترام نیز در حضور فرزندان و دیگر افراد خانواده حفظ می‌کند باعث می‌شود شوهرش نسبت به وظایفی که دارد احساس مسئولیت بیشتری داشته باشد از طرفی با احترام گذاشتن زن به شوهر فرزندان نیز یاد می‌گیرند که به پدرشان احترام بگذارند احترام گذاشتن به همسر نشان دهنده احساسات مثبتی به او شامل عشق و علاقه حمایت عاطفی و روانی و . . . است که منجر به تحکیم خانواده می‌شود.

۴,۳_ عدم تجمل گرایی

کلمه تجملات به معنای اسباب زینت و آرایش و شکوه و بزرگی و عیش و عشرت وسایل زینت و آرایش، آنچه موجب نشان دادن شان و شکوه و زیبایی است (نفیسی، بی تا، ص ۸۰۹). تجمل گرایی به معنای میل و رغبت کردن به تجملات و توجه به ظواهر زندگی می‌باشد در واقع تجمل گرایی یک نوع علاقه افراطی به زینت کردن و استفاده از وسایل زینتی است این امر شدیداً مورد منع، نهی و مذمت و نکوهش اسلام است؛ زیرا مجالی برای اندیشه در کمالات معنوی انسان و توجه به بعد روحی باقی نمی‌گذارد و راه را برای تهذیب اخلاقی می‌بندد.

مصرف گرایی یکی از خصوصیات زندگی جدید در دنیای جدید است پدیده مصرف گرایی و تجمل به دلیل جاذبه‌ها و تنوعی که دارد جنسیت زنان را بیشتر در معرض انفعال قرار می‌دهد. مصرف زدگی در جامعه امروز بلای خانمان براندازی شده که علاوه بر ایجاد مشکلات اقتصادی فراوان خرد و کلان کیان خانواده‌ها را به خطر انداخته است.

امام خامنه‌ای می‌فرماید: برای جامعه بلای بزرگی است که میل به مصرف روز به روز در آن زیاد شود و همه به بیشتر مصرف کردن، بیشتر خوردن، متنوع پوشیدن و دنبال نشانه‌های مد و هر چیز تازه برای وسایل زندگی و تجملات آن رفتن تشویق شوند (بانکی پور فرد، بی تا، ج ۱، ص ۱۶۲).

رذائل اخلاقی مانند چشم و همچشمی، زیادت طلبی و فخر فروشی این بلا را دو چندان

کرده است. چون زنان تمایل بیشتری به تنوع مصرف دارند و با توجه به اینکه زنان جایگاه مهم و موثری که در نهاد خانواد دارند با مصرف گرایی می‌توانند فرهنگ خانواده و جامعه را تخریب کنند، در خانواده به دلیل عادت به مصرف زدگی نمی‌تواند در شرایط سخت زندگی با همیاری همسرش مشکلات را رفع کند فقط باعث فشار مالی و اقتصادی مضاعف و همسرش خواهد شد همچنین مادری که توجه اصلیش به ظواهر دنیاست چگونه می‌تواند الگوی بالنده برای نسل آینده انقلاب اسلامی باشد زمانی که اعضای خانواده به دنبال تجمل گرایی باشند پدر خانواده به جای اینکه بخشی از وقت خود را در کنار اعضای خانواده باشد مجبور است با مشغول بودن در چندین شغل و ساعات کار زیاد برخی خواسته‌های نابجای خانواده را برآورده کند (حق شناس، ۱۳۹۰، ج ۱، ص ۵۳).

از آنجا که زنان به دلیل نقش تربیتی و الگودهی به فرزندان دارند نه تنها نیمی از جمعیت، بلکه تمام جامعه محسوب می‌شوند از این رو هرگونه رفتار صحیح و غلط آنها تبعات گسترده‌ای بر خانواده و جامعه به همراه خواهد داشت. بنابراین زنان با نظارت به نحوه مصرف خانواده می‌توانند قناعت را در خانه نهادینه کنند و از این رو به تحکیم بنیان خانواده کمک کنند.

نتیجه

بنا بر آنچه بیان شد، زن در خانواده اسلامی با توجه به اندیشه‌های قرآنی امام خامنه‌ای دارای جایگاه والایی است، او در جایگاه همسر و مادر با ایفای نقش‌های وجوبی زنانه اش با پذیرفتن قوامیت مرد، به وظایف خود در مقابل او عمل کند و مطیع باشد و با تکیه بر عطوفت، وجود همسر و فرزندان را از عشق و محبت سیراب کند و باعث شادابی و طراوت زندگی شود و با تقوای پیشگی زمینه‌ی دینداری همسر و تربیت دینی فرزندان را فراهم کند و با عفت و پاکدامنی موجب مصونیت خانواده از انحطاط اخلاقی و از هم پاشیدگی خانواده می‌شود و با صبرپیشگی در برابر ناملازمات انعطاف پذیری را توسعه می‌دهد و با پرهیز از خیانت، خودنمایی در برابر نامحرم، بی بندوباری، تجملات، بی احترامی در مسیر نقش عظیمی که در رشد و تعالی خانواده و به دنبال آن در جامعه دارد موجبات تحکیم بنیان خانواده را فراهم سازد.

فهرست منابع

❖ قرآن کریم.

۱. اسماعیل پور، غلامرضا، عطرعفاف ۱۳۹۳، چاپ اول، قم، انتشارات نصایح.
۲. بانکی پور فرد، امیرحسین، ۱۳۹۳، الگوی زن برگرفته از بیانات آیت الله خامنه ای، چاپ دوم، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی.
۳. _____، ۱۳۹۳، زن و خانواده برگرفته از بیانات آیت الله خامنه ای، چاپ دوم، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی.
۴. _____، ۱۳۹۳، عفاف و حجاب در سبک زندگی ایرانی اسلامی، تهران، انتشارات انقلاب اسلامی.
۵. تمیمی، محمدبن نعمان، ۱۳۷۳ دعائم الاسلام مترجم: امیدوار، عبدالله، چاپ اول، تهران، انتشارات دارالمعارف.
۶. جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۹۸، جامعه در قرآن، چاپ سوم، قم، انتشارات اسرا.
۷. حق شناس، سیدجعفر، ۱۳۹۰، زن در خانواده، چاپ اول، تهران، انتشارات پژوهشکده باقرالعلوم.
۸. حیدری، طیب، جوانمرد، طاهر، ۱۴۰۱، آثار تقوا بر فرهنگ و سبک زندگی زن در خانواده، دو فصلنامه پژوهش های اسلامی و جنسیت زن و خانواده.
۹. حیدری، عزیزالله، ۱۳۸۸، خیانت، قم، انتشارات مسجد جمکران.
۱۰. خامنه ای، علی، ۱۳۵۴، طرح کلی اندیشه اسلامی، چاپ دوم، انتشارات ایمان جهادی.
۱۱. خوانساری، جمال الدین، ۱۳۶۰، شرح غررالحکم، چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۲. راغب اصفهانی، حسین بن محمد ۱۳۹۰، ترجمه فارسی مفردات راغب، مترجم: خداپرست، حسین، چاپ پنجم، تهران، انتشارات نوید اسلام.
۱۳. رهنمایی، سیداحمد، ۱۳۸۳، نشریه معرفت، چاپ ۸۷، قم، انتشارات امام خمینی.
۱۴. ستوده، غلامرضا، ۱۳۷۷، فرهنگ متوسط دهخدا، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۵. سجادی، سیدجعفر ۱۳۹۴، فرهنگ نامه علوم قرآنی، چاپ سوم، تهران، انتشارات علوم و فرهنگ اسلامی.
۱۶. طبرسی، فضل بن حسن، ۱۳۸۶، مکارم الاخلاق، مترجم: راشدی، لطیف، چاپ دوم، انتشارات صبح

پیروزی.

۱۷. عجلونی، اسماعیل، کشف الخفاء، ۱۳۵۱ق، بیروت.
۱۸. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، ۱۳۸۲، چاپ ششم، تهران، انتشارات امیرکبیر.
۱۹. مطهری، مرتضی، ۱۳۸۱ یادداشت های استاد مطهری، چاپ اول، تهران، انتشارات صدرا.
۲۰. _____، ۱۳۸۸، کتاب ده گفتار، چاپ بیست و هشتم، تهران، انتشارات صدرا.
۲۱. مظاهری، حسین، ۱۳۹۳، صبر کیمیای سعادت، قم، انتشارات میم.
۲۲. معین، محمد، ۱۳۶۱، فرهنگ فارسی معین، چاپ سوم، تهران، انتشارات زرین.
۲۳. یوسفیان، نعمت الله، ۱۳۸۹، مدیریت در خانه و خانواده، چاپ دوم، تهران، انتشارات زمزم هدایت.